

Рівні спілкування

Примітивний рівень

Загальна характеристика того, хто опускається до примітивного рівня в контакті, така: для нього співрозмовник не партнер, а предмет, потрібний або що заважає. Якщо потрібний, треба його опанувати, якщо заважає, треба його відіпхнути. Звідси позиція в спілкуванні: “батьківська” або “дитяча”, якщо партнер дав гідну відсіч; інтересу і поваги до особистості співрозмовника немає при повній відкритості не найкращих сторін свого “Я”. Приклад: п’яниця-дебошир, що пристає до дівчини і зенацька одержав відсіч від стороннього зі спортивною фігурою.

Маніпулятивний рівень

Суб’єкт, який обирає партнерство на цьому рівні, за своїм підходом до іншої людини близький до примітивного рівня, але за виконавськими можливостями наближається до конвенціонального рівня. Характеристика маніпулятора: для нього партнер – суперник у грі, яку неодмінно треба виграти. Виграш означає вигоду: якщо не матеріальну або життєву, то принаймні психологічну, котра полягає в тому, щоб надійно прилаштуватися до партнера “зверху” і мати можливість безкарно наносити йому “уколи”. На маніпулятивному рівні характерний інтерес до слабких сторін особистості співрозмовника, закритість власного “Я” і подвійність займаної позиції в спілкуванні; зовні прибудова може бути будь-якою, а внутрішня позиція – “батьківською”.

Стандартизований рівень

Справжньої рольової взаємодії на цьому рівні не відбувається. Спілкування ґрунтується на якихось стандартах і являє собою постійне розгортання партнерами свого “рольового віяла” або контакту масок. Наприклад:

“Маска нуля”: “Я вас не чіпаю, і ви мене не чіпайте”. Маска байдужості, ввічливості, люб’язності.

“Маска тигра”: щоб боялися. Маска зарозумілості, маска неприступності.

“Маска зайця”.

“Маска клоуна”.

На стандартизованому рівні інтерес до партнера по спілкуванню виявляється як до носія визначеної соціальної ролі (як до пасажира у транспорті, продавця у магазині та ін.), щире “Я” приховане маскою, позиції – взаємодоповнюючі.

Конвенціональний рівень

Цей рівень займає середнє положення між вищими і нижчими рівнями, тому що його характеризують справжній інтерес до особистості партнера, турбота про нього, готовність зайняти його місце. Виявляється власна відкритість, хоча і не цілком, а в межах тієї ситуації, у якій відбувається спілкування, позиції – різноманітні, взаємодоповнюючі.

Контакт на конвенціональному рівні вимагає від партнерів високої культури спілкування, вміння підтримати діалог. Здатність “приводити” до такого рівня спілкування можна уподобити складному мистецтву, для оволодіння яким інша людина змушена роками працювати над собою. Цей рівень оптимальний для вирішення особистих і міжособистісних проблем у людських контактах.

Діловий рівень

Спілкуючись на діловому рівні, люди можуть набувати з контактів не лише наявні “плоди” спільної діяльності, випробувати винятково стійкі почуття взаємної прихильності, довіри і теплоти, але і, навпаки, стверджуватися у майже непереборних антипатіях один до одного. Адже тільки у діяльності людина розкривається всебічно і з найбільш істотних сторін. Інтерес до особистості партнера виникає саме з погляду його ділових якостей, відкритість досить велика, позиції в спілкуванні різні: від взаємодоповнюючих “батько” – “дорослий”, “дорослий” – “дорослий” до конфліктних.

Ігровий рівень

На ігровому рівні спілкування відрізняють повноту і людяність, тонкість змісту і багатство відтінків взаємин. На цьому рівні ми спілкуємося лише з тими людьми, яких хоча б небагато вже знаємо і з якими нас зв’язують якщо не взаємні почуття, то принаймні ще не затьмарені образами і розчаруваннями. У спілкуванні партнери “грають один в одного”, “відбивають один в одного” подібно гарним акторам. Даний рівень характеризується справжнім інтересом до особистості партнера, глибокою відкритістю і розмаїтістю побудов, що робить спілкування святковим, захоплюючим і продуктивним у плані взаєморозуміння, взаємопізнання. Ігровий рівень ефективний у педагогічному спілкуванні, коли вчитель відіграє роль розсіяного, нужденного в допомозі знаючих і добрих дітей, як це робить, наприклад, Ш.А. Амонашвілі.

Духовний рівень

Це вищий рівень людського спілкування. Партнер сприймається як носій духовного початку, що будить у нас почуття, яке схоже на благоговіння. Духовне спілкування поєднує в собі найкращі риси ігрового і ділового (жвавий інтерес до особистості партнера, взаємне спонукання до спонтанності, спільний пошук істини, прагнення до єдності і згоди). Духовність досягається не добром тем, а глибиною “діалогічного проникнення” один в одного, тому що інтерес до особистості партнера максимально глибокий, що дає імпульс до повної власної відкритості і взаємодоповнюваності позицій.